

Models

Algunes consideracions sobre la campanya per a l'ús social de la llengua catalana

Autor

Bernat Joan
Secretari de Política Lingüística

En l'article, el secretari de Política Lingüística exposa les bases polítiques sobre les quals s'ha de bastir, tènicament, una campanya per a l'ús social de la llengua catalana, centrada en els usos lingüístics. El text aborda aspectes com la necessària implicació social o el to positiu dels missatges.

Antecedents

La percepció de l'ús social de la llengua catalana ve fortament condicionada pel fet que existeixen unes pautes d'ús lingüístic, en les relacions interpersonals, que fan que els catalanoparlants, de manera bastant generalitzada, canviïn de llengua quan algú se'ls adreça en castellà. També ocorre que es produeix el canvi de llengua, amb una certa freqüència, quan hom parla amb persones desconegudes. O quan existeix l'habitud d'usar el castellà per d'altres motivacions (com, per exemple, el fet d'haver començat a interaccionar en aquesta llengua), encara que les dues persones que interaccionen dominin la llengua catalana.

Aquest tipus d'ús lingüístic (anòmal, en el sentit que no és l'habitual a les comunitats amb llengües sòlidament assentades socialment, legalment i institucionalment) és el fruit de segles de dominació lingüística i d'esforç, per part dels òrgans de l'Estat (espanyol, al sud; i francès, al nord del domini lingüístic català), per aconseguir que l'espai de comunicació tant a l'àrea castellanoparlant com a la nostra sigui en castellà.

Les normes d'ús que marquen la major part d'actuacions en l'ús interpersonal dins la nostra societat condiciona un altre element fonamental: la percepció al voltant del pes real de la comunitat catalanoparlant, dins tota l'àrea lingüística catalana. En un sondeig basat en l'observació que es va fer públic en un destacat mitjà de comunicació en llengua catalana, es presentaven, com ocorre molt habitualment entre nosaltres, com a dades negatives algunes dades que, objectivament, s'haurien de valorar com a molt positives. Seguint les pautes d'ús habituals entre nosaltres, el 50 % hipotètic de catalanoparlants, en l'ús lingüístic interpersonal, a penes poden generar l'1 o 1,5 % d'usos en català. Si algú va de copes i valora que l'ús del català és al voltant del 20 %, la lectura immediata que en podem fer és que el català és, claríssimament, una llengua molt majoritària dins la nostra societat (si després de tenir oportunitat de canviar de llengua amb un no catalanoparlant, amb un desconegut, amb algú amb qui acostuma a parlar en castellà, etc., resulta que en queda el 20 %, vol dir que el volum de catalanoparlants és elevadíssim).

Que la primera llengua —el català— no sigui percebuda com a primera llengua (o que, almenys, pugui no ser percebuda com a primera llengua per part dels observadors superficials) depèn fonamentalment d'una de les normes d'ús habitual dins la nostra comunitat lingüística: la de canviar de llengua innecessàriament per part dels catalanoparlants.

La qüestió ha estat abordada, tangencialment, en diverses campanyes de normalització lingüística, però no ha constituït fins ara el moll de l'os de cap d'aquestes campanyes, en el sentit de focalitzar la qüestió en el manteniment de la llengua per part dels catalanoparlants (ho siguin d'origen o no, per descomptat).

Si els catalanoparlants, de manera habitual, mantinguéssim la llengua davant les persones que no parlen català però que l'entenen (el grau de comprensió dins la nostra societat supera el 90 %; és, per tant, gairebé absolut), l'ús social de la llengua augmentaria exponencialment, i el català passaria a ser percebut com allò que és: la primera llengua de Catalunya i, per tant, la llengua comuna dels catalans.

Agafar el bou per les banyes

És per això que la Generalitat de Catalunya, responent a les necessitats de la nostra societat en el procés de normalització de la llengua catalana i atenent les pròpies responsabilitats de govern, vol dur a terme una campanya de promoció del manteniment del català en contextos en què se sol canviar l'ús de la llengua (amb persones que no parlen català encara que l'entenguin, en contextos plurilingües, en àmbits amb dificultats d'ús de la llengua...). L'objectiu general és sensibilitzar la població catalanoparlant perquè mantingui la llengua pertot arreu i en totes les circumstàncies, de manera general. Suposar que les persones no catalanoparlants desconeixen el català o no l'entenen pot constituir una barrera davant l'acolliment a la nostra societat.

En aquest sentit, s'ha de tenir en compte també la demanda que existeix des de diverses associacions de persones immigrades, que demanen del conjunt dels catalanoparlants que usem amb ells la nostra llengua. Sentències del tipus «Encara no parlo en català; parla-m'hi» o «Ajuda'm a parlar català; comparteix amb mi la teua llengua» s'estan fent cada vegada més habituals entre nosaltres. Existeix, com és lògic que ocorri, una demanda per part de la població immigrada d'aconseguir que els catalanoparlants compartim amb ells la nostra llengua, a fi de garantir tant la igualtat d'oportunitats com la cohesió social al nostre país.

Dins tot aquest context, hem de tenir en compte que una llengua no es perd perquè no la parlin els que no la saben, sinó perquè no la usen amb normalitat els que sí que la saben, fet que barra la incorporació de nous parlants a la comunitat lingüística.

En definitiva, es tracta d'afermar els comportaments lingüístics autocentrats propis de les comunitats lingüístiques normalitzades i, d'aquesta manera, superar actituds lingüístiques i comportaments sociolingüístics que vénen condicionats per segles de dominació política de la nostra nació.

Per aconseguir treballar en la línia de capgirar aquests usos lingüístics distorsionadors (i distorsionats), el govern té la voluntat de dur a terme una campanya de gran abast, per generar un afermament dels hàbits d'ús lingüístic autocentrats.

La necessària implicació social

Per tots els motius que hem exposat prèviament, aquesta campanya no la volem dur a terme des del govern i prou. Hem treballat per implicar-hi els diferents sectors de la societat catalana des del mateix moment en què la vàrem dissenyar. Es tracta d'una campanya de suma, d'inclusió, per la qual cosa necessitam la sinergia de les diferents associacions per la llengua, de l'associacionisme en l'àmbit de la immigració, del món empresarial i sindical, i dels diferents agents socials, especialment d'aquells que resulten més dinàmics en el si de la nostra societat.

També volem buscar, com és ben lògic i natural, la complicitat de les universitats i de les institucions acadèmiques, dels líders socials, així com dels mitjans de comunicació de massa i dels líders d'opinió perquè ens ajudin a crear el gruix necessari d'opinió pública favorable per a aquests plantejaments.

Sense una implicació social de gran abast seria molt difícil de poder dur endavant una campanya que, a l'hora de dissenyar-la, ja ens va permetre de donar joc a més de quaranta associacions

(de característiques i volums molt diversos), des del primer moment. Com que la campanya és dissenyada com una campanya que ha d'allargar-se durant tota la legislatura, consideram que aquest ventall d'associacions i de persones haurà d'anar-se eixamplant de manera progressiva.

Una campanya en positiu

La campanya pel manteniment de la llengua per part dels catalanoparlants ha de ser una campanya percebuda amb tot el ventall de valors en positiu que presenta. Es tracta, dins les intencions del govern, fonamentalment d'una campanya encoratjadora i proactiva, allunyada d'elements normativistes, adoctrinadors o que puguin ser percebuts en termes d'imposició. L'acció cívica a favor de la llengua constitueix la millor eina que ha tengut la nostra societat per mantenir-la, fins i tot (i especialment) en etapes molt més difícils que no ho és la present.

La campanya posarà de manifest fets tan elementals com ara que compartir llengües uneix i que conèixer llengües és important i valuós per a tots els ciutadans, especialment en el context d'una Europa que s'ha proposat entre els propis objectius (en el context del Procés de Lisboa) que tots els ciutadans dominin de manera fluida almenys tres llengües: la pròpia llengua materna i dues llengües més. Hem de superar, per tant, la visió que sovint s'ofereix (especialment des dels adversaris del procés de normalització de la llengua catalana) de la política lingüística com a camp de confrontació entre grups lingüístics i socials.

Així mateix, s'ha de trencar la idea que la promoció del català implica politització i partidisme. La llengua catalana és de tothom, no és patrimoni d'un segment de la nostra societat; i no hi ha parlants millors que d'altres. La normalitat lingüística, justament, consistirà a afirmar el català com a espai de trobada entre parlants de moltes llengües diferents, que viuen a la nostra part del món.

El context de canvi de la norma d'ús habitual de girar la llengua quan es parla amb algú que no és catalanoparlant ha de ser el de fer entendre al conjunt dels catalans que usar el català es produeix per un acord volgut i desitjat entre parlants. La majoria de les enquestes ens vénen a demostrar que, efectivament, la demanda social d'ús de la llengua catalana, en general, sol superar l'ús social efectiu de la nostra llengua nacional.

Pel que fa al mercat laboral, així mateix, cal considerar que aprendre català és una bona inversió per treballar, per integrar-se a la nostra societat, per conviure-hi en igualtat de condicions i per posar de manifest que hom estima el lloc on viu (i cal entendre aquesta estimació no només des d'un punt de vista ideològic —o ideologitzat, podríem dir amb més adequació al que volem expressar—, sinó també de felicitat i de benestar), per comunicar-nos, per entendre'ns. També valorem l'aprenentatge de la llengua catalana com a element de benestar i de promoció de noves oportunitats per a les persones que arriben a Catalunya per treballar-hi, per viure-hi.

La incorporació de les persones nouvingudes a la nostra societat en plenitud de drets constitueix un dels objectius fonamentals del govern. Iniciar el procés d'aprendre català implica expressar la pròpia voluntat d'incorporar-se amb plenitud a la nostra societat. En aquesta campanya donarem una oportunitat a les persones nouvingudes perquè expressin el que hem apuntat més amunt: la voluntat que les persones que parlem català usem la nostra llengua per intercomunicar-nos amb elles.

Finalment, hem d'aconseguir difondre l'objectiu fonamental d'aquesta campanya: fer que, efectivament, el català esdevingui, en un context plurilingüe i pluricultural, la llengua comuna dins la nostra societat.